

แหล่งเรือจมพนมสุรินทร์: ความสัมพันธ์กับ เมืองศูนย์กลางของรัฐทวารวดี

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

เรียบเรียงโดย นายสุนทร ศิริวัฒน์ นักโบราณคดี

จากการขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเรือจมพนมสุรินทร์ ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งดำเนินงานโดยสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี และกลุ่มโบราณคดีใต้น้ำ
กรมศิลปากร ในปี 2556 - 2557 พบเรือไม้ขนาดใหญ่ มีความยาวราว 25 เมตร เป็นเรือที่มี
การเย็บแผ่นไม้เรือด้วยเชือก อันเป็นเทคนิคการต่อเรือแบบอาหารับโบราณ มีอายุอยู่ประมาณพุทธ
ศตวรรษที่ 13 - 14 ร่วมสมัยกับเมืองโบราณในวัฒนธรรมทวารวดี

เทคนิคการต่อเรือแบบอาหารับโบราณ

การเย็บไม้เปลือกเรือพนมสุรินทร์
แบบที่เรียกว่า Sewn ซึ่งจะเย็บเป็นกากบาท

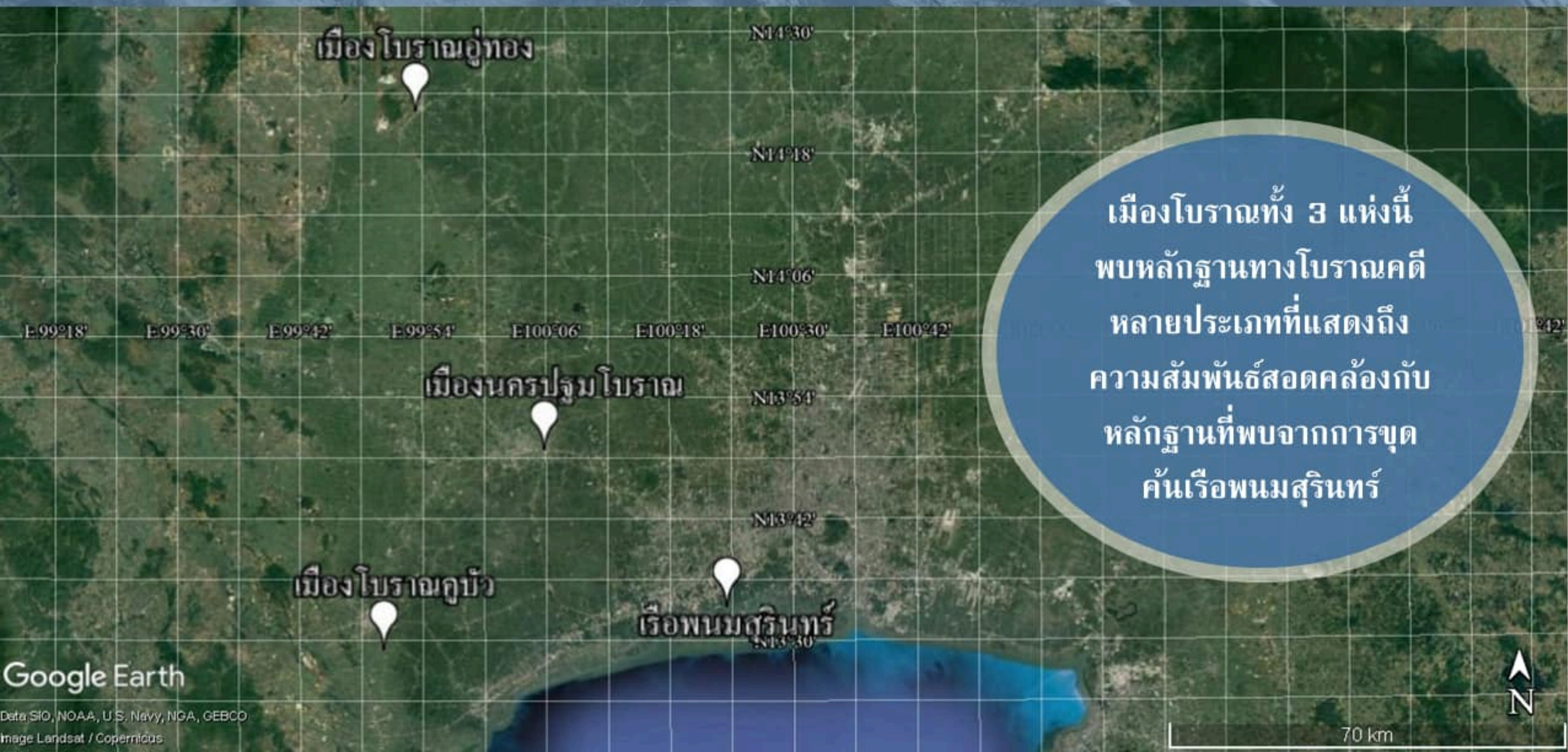

ภาพการขุดค้นทางโบราณคดีแหล่งเรือจมพนมสุรินทร์ ในโครงการที่ผ่าน ๆ มา

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของเรือพนมสุรินทร์ และเมืองโบราณสำคัญ 3 แห่ง ซึ่งเป็นบริเวณที่สันนิษฐานว่า
เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมสมัยทวารวดี

ภาชนะดินเผาแบบหม้อมีสันที่พบจากการขุดค้นเรือพนมสุรินทร์ส่วนใหญ่มีร่องรอยเผาไหม้และคราบเขม่าที่ก้นภาชนะ สันนิษฐานว่าน่าจะใช้สำหรับการประกอบอาหารภายในเรือ

หม้อมีสัน พบจากการขุดค้นเนินพลับพลา
ปี พ.ศ. 2558 เมืองโบราณอุ้มทอง

ภาพลายเส้นหม้อมีสัน พบจากการขุด
แต่งโบราณสถานหมายเลข 24-25
เมืองโบราณคูบัว

กุ่มที่ พบจากการขุดค้นแหล่งโบราณคดี
ในตำบลธรรมศาลา เมืองนครปฐมโบราณ

(ที่มาภาพ: สฤณีทิพย์ ชุนทรง, เมืองโบราณอุ้มทอง: ผลการขุดค้นทาง
โบราณคดีที่เนินพลับพลาปี 2558 (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 108.)

(ที่มาภาพ: พงษ์ วงษ์น้อย และคณะ, รายงานเบื้องต้นผลการขุดแต่งโบราณสถาน
หมายเลข 24-25 เมืองคูบัว ตำบลคูบัวอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (กรมศิลปากร
สำนักศิลปากรที่ 1, 2546), (เอกสารจัดสำเนา), 49.)

(ที่มาภาพ: สฤณีทิพย์ ชุนทรง, โบราณคดีเมืองนครปฐม: การศึกษาอภิป
ของศูนย์กลางแห่งทวารวดี, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริน
ธร (องค์การมหาชน), 2559), 138.)

ภาชนะมีพวย หรือกุนที ใช้สำหรับบรรจุ
ของเหลว เช่น น้ำ น้ำมัน อาจใช้ในทั้ง
ชีวิตประจำวัน และใช้ในทางพิธีกรรม

จากการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบภาชนะ
ดินเผาที่พบในเรือจมพนมสุรินทร์กับดรรชนีภาชนะ
ดินเผาสมัยทวารวดี ของศาสตราจารย์เกียรติคุณ
ผาสุข อินทรารุช ซึ่งได้ศึกษารูปแบบของภาชนะดิน
เผาที่ได้จากการขุดค้นเมืองโบราณสมัยทวารวดีใน
ประเทศไทยไว้ พบว่า ภาชนะดินเผาแบบหม้อมีสัน
และภาชนะมีพวย (กุนที) เป็นภาชนะดินเผา
ลักษณะเด่นที่พบทั่วไปในสมัยทวารวดีโดยเฉพาะใน
บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย

ชิ้นส่วนไหเนื้อแกร่งเคลือบสีเขียว สมัยราชวงศ์ถัง ราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14 ขุดค้นพบที่เรือพนมสุรินทร์

เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถังเป็นหลักฐานที่พบทั้งในแหล่งเรือจม และพบตามเมืองสำคัญในสมัยทวารวดีด้วย จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนกับประเทศจีน และชุมชนในเมืองสำคัญของรัฐทวารวดี โดยมีเรืออาหารบดงที่พบเป็นสื่อกลางในการติดต่อแลกเปลี่ยน

เมืองนครปฐมโบราณ

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดี
ในตำบลธรรมศาลา พบชิ้นส่วน
เครื่องถ้วยจีนเนื้อแกร่ง 2 ชิ้น
เคลือบสมัยราชวงศ์ถัง
สัมพันธ์กับที่พบจากการขุดเรือ
พนมสุรินทร์

ชิ้นส่วนเครื่องเคลือบเขียวเนื้อแกร่ง
สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะทรงไห แหล่งเตา
ในมณฑลกว่างตง ปลายสมัยราชวงศ์ถัง
ราวพุทธศตวรรษที่ 15

ชิ้นส่วนเครื่องเคลือบสีเขียวปนเหลือง
(ถังสามสี) สมัยราชวงศ์ถัง ราวพุทธ
ศตวรรษที่ 12 - 15

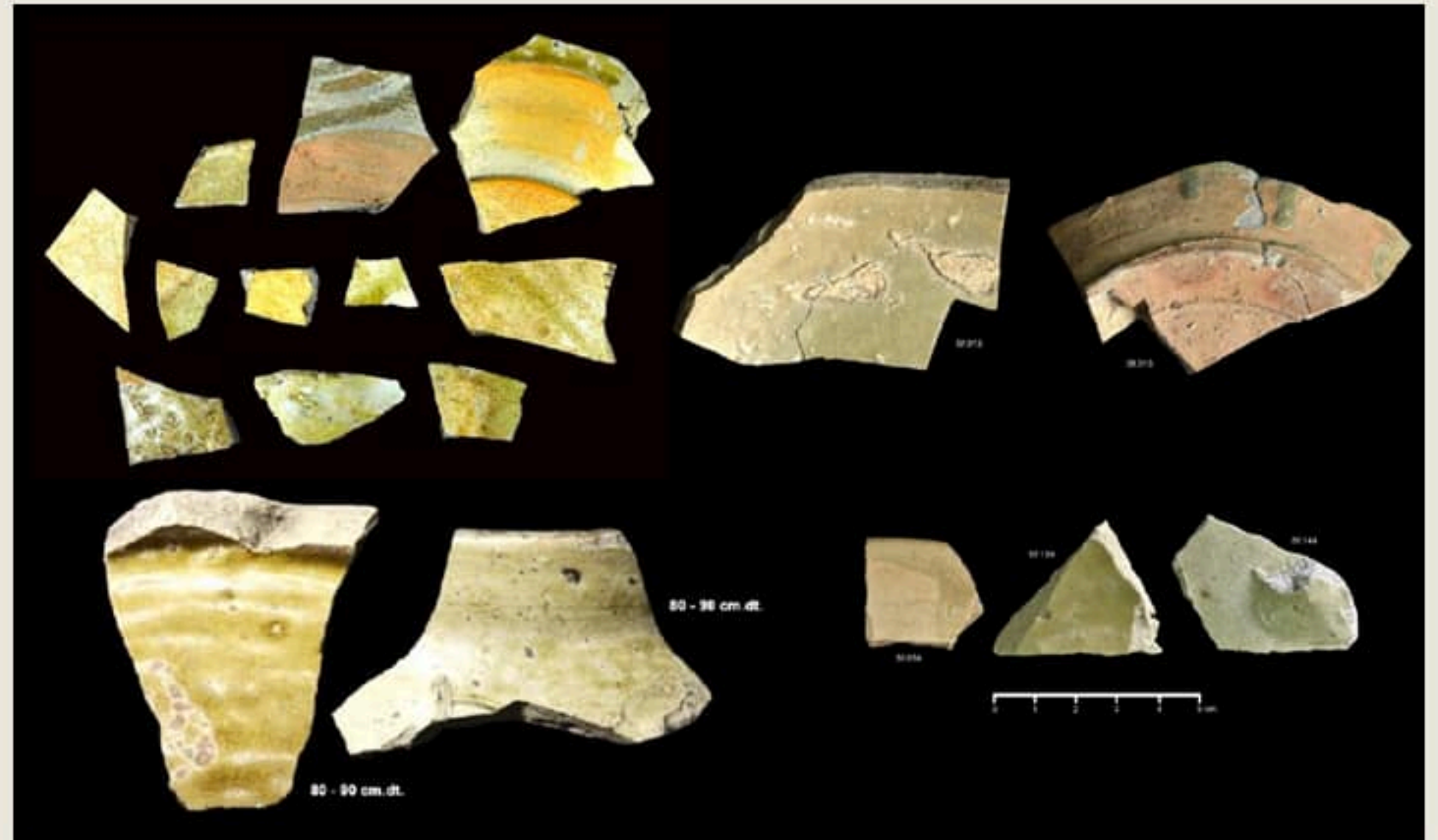
(ที่มาภาพ: สฤณีพงศ์ ชุนทรง, โบราณคดีเมืองนครปฐม: การศึกษาอดีตของศูนย์กลางแห่งทวารวดี, พิมพ์ครั้งที่ 2

(กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2559), 142, 144.)

เมืองโบราณอู่ทอง

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดี
เนินพลับปลาในปี พ.ศ. 2557,
2558 และ 2560 พบ
ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนเนื้อแกร่ง
เคลือบสีเขียวและสีขาว เป็น
สมัยราชวงศ์ถัง ราวพุทธ
ศตวรรษที่ 14 - 15

(ที่มาภาพ: สฤณีพงศ์ ขุนทรง, รายงานการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของเมืองอู่ทองจากหลักฐานทางโบราณคดี (กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559), 105, 117

สฤณีพงศ์ ขุนทรง, เมืองโบราณอู่ทอง: รายงานสรุปผลการขุดศึกษาโบราณสถานที่เนินพลับปลาปี 2560 (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560), 72 - 73.)

เมืองโบราณคูบัว

พบเครื่องถ้วยจีนในแม่น้ำแม่
กลอง เป็นภาชนะเคลือบสีเขียว
สมัยราชวงศ์ถัง ราวพุทธศตวรรษ
ที่ 12 - 15
ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี

ชามเคลือบสีเขียว สมัยราชวงศ์ถัง พบ
จากแม่น้ำแม่กลอง

ไหสี่หูเคลือบสีเขียว สมัยราชวงศ์ถัง พบ
จากแม่น้ำแม่กลอง

(ที่มา: อภิพร ละลีมา, "ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณในถิ่นแคว้นไทยกับจีนสมัยราชวงศ์ถัง,"

(เอกสารดารศึกษาเฉพาะบุคคล ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), 84.)

เครื่องถ้วยอาหารับ

การที่พบเรืออาหารับโบราณลำนี้
จมอยู่ใกล้บริเวณทางออกทะเลใน
ช่วงเวลาร่วมสมัยกับรัฐทวารวดี
อาจแสดงให้เห็นถึงการเข้ามา
ติดต่อค้าขายกับรัฐทวารวดี หรือ
จุดแวะพักสอดคล้องกับหลักฐาน
การพบเครื่องถ้วยอาหารับตามเมือง
สำคัญในวัฒนธรรมทวารวดี

ชิ้นส่วนลายปูนปั้นประดับด้วยเครื่องถ้วยสีฟ้า
แกมเขียว (turquoise-glazed ware) มีแหล่ง
ผลิตอยู่แถบเมืองบัสเราะฮ์ในประเทศอิรัก
จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาแบบเคลือบมันเงา
(Lustre Ware) จัดเป็นสินค้าราคาแพงที่
มีแหล่งผลิตอยู่แถบเมืองบัสเราะฮ์ใน
ประเทศอิรัก พบจากการขุดค้นที่วัด
มหาธาตุารวิหาร จังหวัดราชบุรี
ราวพุทธศตวรรษที่ 15 - 16

(ที่มาภาพ: วิเวศ ธรรมานนท์, "หลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันเนื่องมาจากศตวรรษที่ 16,"
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 228.)

ภาพปูนปั้นศีรษะชาวต่างชาติ
พบที่เจดีย์หมายเลข 5
เมืองโบราณอู่ทอง
จัดแสดงอยู่ที่
พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อู่ทอง

ภาพปูนปั้นศีรษะชาวต่างชาติ พบที่วัด
พระโตนเจดีย์ เมืองนครปฐม

จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์

ภาพดินเผาศีรษะ และรูปชาวต่างชาติ
เต็มตัว สวมหมวกทรงสูง พบจาก
เมืองโบราณคูบัว

จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี

แผ่นอิฐสลักรูปชาวมุสลิม พบจากการ
ขุดแต่งเจดีย์จุลประโทน เมืองนครปฐม

(ที่มาภาพ: สฤณีทิพย์ ชูแพร่, ขวรวที: ประมวลสารกำนันเส้นทางสายไหมทางทะเล
(กรมแผนฯ ภาควิชาโบราณคดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 210.)

ภาพปูนปั้น หรือดินเผา รูป บุคคลต่างชาติ

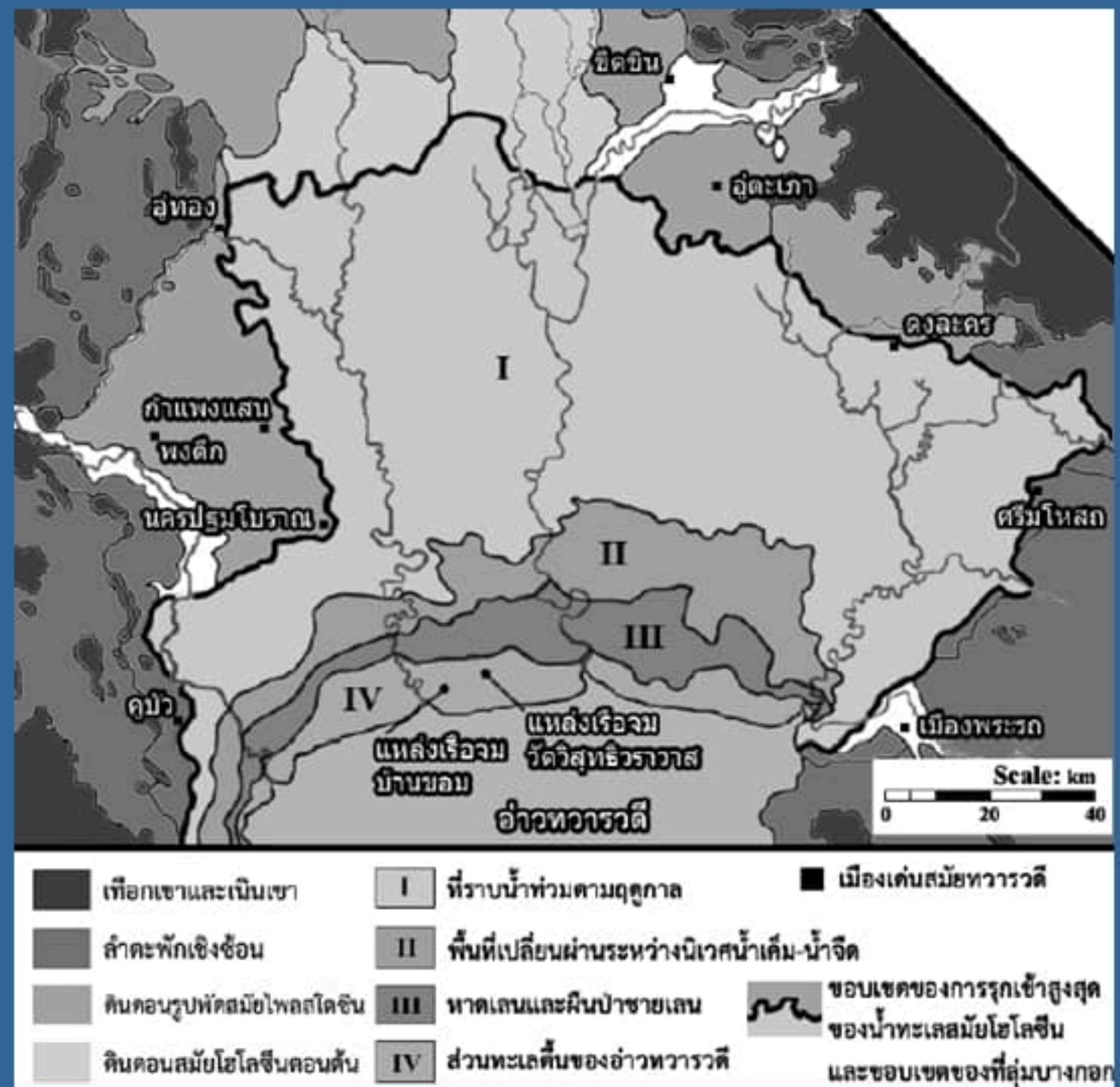
จากการขุดแต่งโบราณสถานที่เมืองอู่ทอง
นครปฐมโบราณ และเมืองคูบัว พบภาพ
ปูนปั้น หรือดินเผา รูปบุคคล และภาพ
สลักรูปบุคคลบนแผ่นอิฐ เหล่าภาพ
บุคคลดังกล่าวมีลักษณะรูปร่างหน้าตา
แตกต่างไปจากปูนปั้นคนพื้นเมือง
โดย **สวมหมวกทรงสูง** บางชิ้นที่เห็นเต็มตัว
ก็สวมรองเท้าบูท ลักษณะคล้าย
การแต่งกายของพ่อค้าต่างชาติโดยเฉพาะ
พวกตะวันออกกลาง ที่เข้าไปค้าขายในจีน
สมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งสอดคล้องกับการพบ
เรือพนมสุรินทร์ที่มีเทคนิคการต่อเรือแบบ
อาหารับจากโลกตะวันออกกลาง

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณที่พบเรือโบราณ และชายฝั่งทะเลสมัยทวารวดี

เรือจมพนมสุรินทร์อยู่ห่างจากทะเลปัจจุบันมาทางทิศเหนือประมาณ 8 กิโลเมตร และห่างจากแม่น้ำท่าจีนมาทางทิศตะวันออกประมาณ 12 กิโลเมตร จากผลการศึกษาทางธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณีพบว่า เรือลำนี้จมอยู่ในร่องน้ำโค้งวัดโบราณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำท่าจีนโบราณ หรือแม่น้ำสาขาที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำท่าจีน ที่ระดับความลึกประมาณ 2 เมตรจากผิวดินปัจจุบัน สันนิษฐานว่า เรือลำนี้ได้เข้ามาติดต่อกับเมืองท่าสมัยทวารวดี โดยได้ล่องผ่านแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่เชื่อมต่อกับทะเล

ผลการศึกษาทางธรณีวิทยาข้างต้นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาด้านธรณีวิทยาของชั้นตะกอนโดย ตรงใจ หุตางกูร ซึ่งพบว่า บริเวณที่พบแหล่งเรือจมอยู่ใกล้กับอ่าวสมัยทวารวดี โดยอยู่ในบริเวณส่วนทะเลต้นของอ่าวทวารวดี อีกทั้งยังได้เสนอว่า เมืองโบราณสมัยทวารวดีไม่ได้เป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลเสียทีเดียว การติดต่อกับเมืองโบราณเหล่านี้จะต้องล่องเรือจากปากอ่าวเข้าไปตามลำน้ำคล้ายกับกรุงศรีอยุธยาในสมัยหลัง

แผนที่แสดงตำแหน่งที่พบเรือพนมสุรินทร์ในพื้นที่ส่วนทะเลต้นของอ่าวทวารวดี (IV) ตามข้อสันนิษฐานของ ตรงใจ หุตางกูร (ที่มาภาพ: ตรงใจ หุตางกูร, "การตีความใหม่เรื่องขอบเขตแนวชายฝั่งทะเลโบราณสมัยทวารวดีบนที่ราบภาคกลางตอนล่าง," ดำรงวิชาการ 13, 1 (มกราคม - มิถุนายน 2557): 40.

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเรือพนมสุรินทร์ และเมืองศูนย์กลางของรัฐทวารวดี

พ่อค้าอาหรับ หรือจากตะวันออกกลางได้
แล่นเรือจากโลกตะวันตกมาติดต่อค้าขาย
กับจีนในโลกตะวันออก

ติดต่อค้าขายกับจีน

แฉะพัก ติดต่อค้าขายกับคน
พื้นถิ่นสมัยทวารวดี

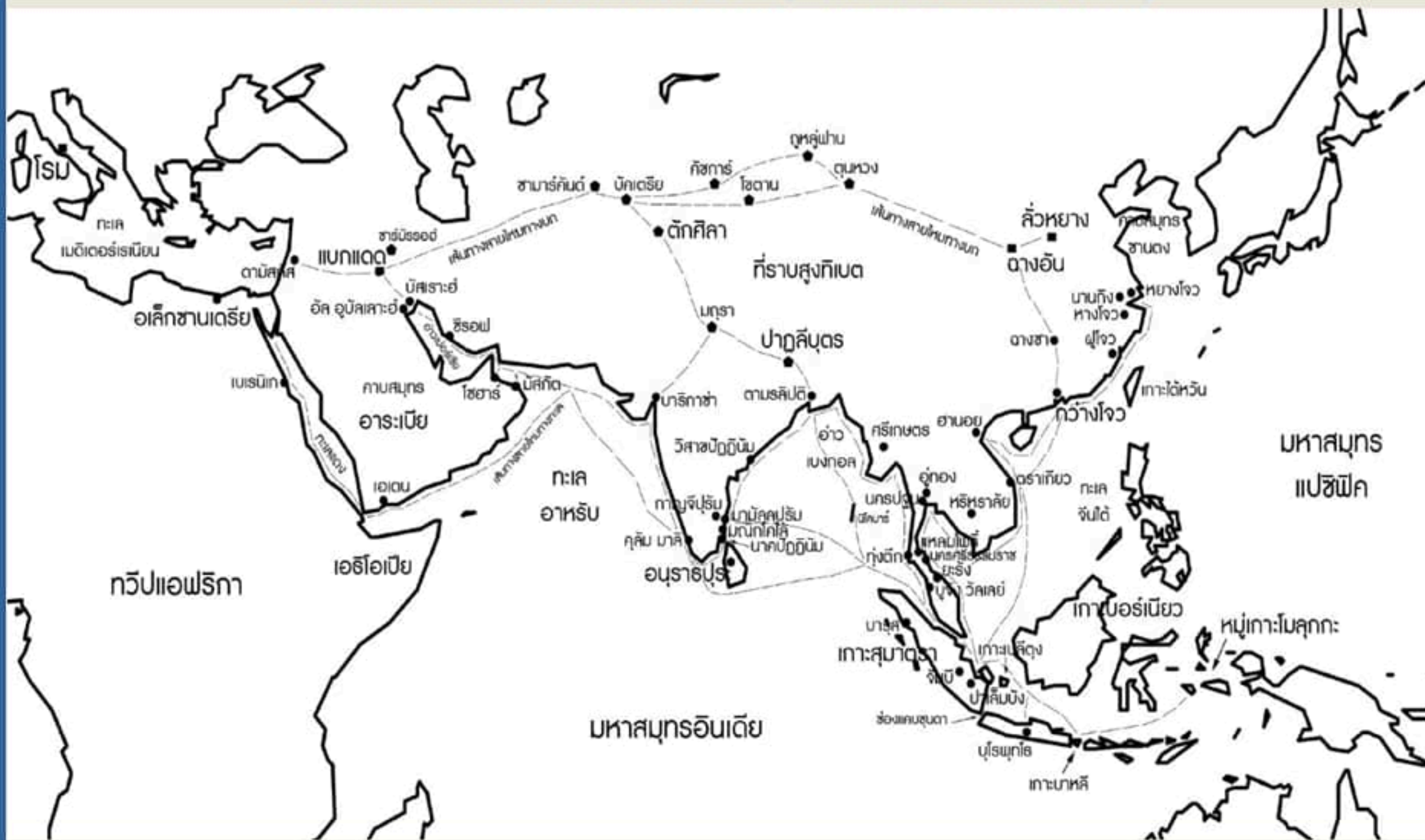
แหล่งเรือจมพนมสุรินทร์มีความสัมพันธ์กับเมืองศูนย์กลางของรัฐทวารวดี ดังการพบภาชนะดินเผาเนื้อดินแบบที่นิยมในสมัยทวารวดีภายในเรือโบราณลำนี้ ได้แก่ หม้อมีสัน และกุ่มที่ อีกทั้งยังพบเครื่องเคลือบจากประเทศจีน สมัยราชวงศ์ถัง ทั้งภายในเรือจม และตามเมืองโบราณทั้งสามแห่ง ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างรัฐทวารวดี และประเทศจีน ในขณะเดียวกันก็พบเครื่องเคลือบอาหรับ และปูนปั้น หรือดินเผารูปบุคคลชาวต่างชาติ สันนิษฐานว่าเป็นพ่อค้าจากตะวันออกกลางที่ติดต่อค้าขายกับราชวงศ์ถังของประเทศจีน และคงเป็นตัวกลางในการติดต่อกับจีน และดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเรือพนมสุรินทร์ และเมืองศูนย์กลางของรัฐทวารวดี

การค้นพบเรือพนมสุรินทร์อาจจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองโบราณในบริเวณศูนย์กลางของรัฐทวารวดีที่เจริญรุ่งเรืองในฐานะเมืองท่าที่สำคัญแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นจุดแลกเปลี่ยนถ่ายโอนสินค้า เป็นจุดแวะพักที่สำคัญของการเดินทางไปมาทางทะเลระหว่างดินแดนอาหรับ และประเทศจีน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่ารัฐทวารวดีเองก็มีบทบาทสำคัญในเส้นทางการค้า "เส้นทางสายไหมทางทะเล" อันเป็นเส้นทางการค้าทะเลสากลระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออกในสมัยโบราณ

แผนที่แสดงเส้นทางการค้าทางทะเล (เส้นทางสายไหมทางทะเล)

(ที่มาภาพ: สฤณีดีหงส์ ชุนทรง, ทวารวดี: ประตูสู่การค้าบนเส้นทางสายไหมทางทะเล (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), 288.)

โครงการขุดค้นเรือพนมสุรินทร์ ปิงบประมาณ 2564

ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2564 สำนักศิลปากร และกองโบราณคดีได้ดำเนินการขุดค้นแหล่งเรือเรือพนมสุรินทร์อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และจะสิ้นสุดโครงการของปีงบประมาณนี้ในเดือนกันยายน จากการดำเนินงาน พบโบราณวัตถุจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นประเภทไม้ ภาชนะดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ขนาดเล็ก ส่วนใหญ่พบอยู่ในสภาพกระจัดกระจายซ้อนทับกันไปมา สันนิษฐานว่าเกิดจากการที่ส่วนท้ายเรือหักพังลง นอกจากนี้ยังพบนิเวศวัตถุจำนวนมาก โดยพบเป็นเมล็ดพืชที่สามารถจำแนกตามรูปร่างลักษณะภายนอกได้มากกว่า 40 ชนิด ซึ่งจะมีการวิเคราะห์ - แปลความจากหลักฐานใหม่ที่พบเหล่านี้ต่อไปในเร็ว ๆ นี้ ข้อมูลใหม่ที่ได้คงจะช่วยให้เห็นภาพของเรือโบราณลำนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์กับรัฐทวารวดี และการค้าทางทะเล

กต ๑๑ ให้กำลังใจชาวเรือ

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. แหล่งเรือโบราณพนม-สุรินทร์ ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาทางโบราณคดี ระหว่างปี พ.ศ. 2556 - 2558. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2559.

ตรงใจ หุตางกูร. "การตีความใหม่เรื่องขอบเขตแนวชายฝั่งทะเลโบราณสมัยทวารวดีที่ราบภาคกลางตอนล่าง." ตำราวิชาการ 13, 1 (มกราคม - มิถุนายน 2557): 11 - 44.

นารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์. "เรือโบราณพนมสุรินทร์." ศิลปากร 57, 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2557): 22 - 35.

ผาสุข อินทรารุส. ตรรชนิภาษะดินเผาสมัยทวารวดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, 2528.

..... ทวารวดี การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2542.

ภัทรพร สะลีมา. "ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณในดินแดนไทยกับจีนสมัยราชวงศ์ถัง." เอกสาร การศึกษาเฉพาะบุคคล ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.

สฤณีพงศ์ ชูทรง. ทวารวดี: ประตูสู่การค้าบนเส้นทางสายไหมทางทะเล. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558.

..... โบราณคดีเมืองนครปฐม: การศึกษาอดีตของศูนย์กลางแห่งทวารวดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2559.

..... เมืองโบราณคู່ทอง: รายงานสรุปผลการขุดศึกษาโบราณสถานที่น่าสนใจพบในปี 2560. กรุงเทพฯ: ภาควิชา โบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560.

..... รายงานการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของเมืองคู່ทองจากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559.

อนุวิทย์ เจริญศฤกุล. "ภาพบุคคลบนแผ่นอิฐแบบทวารวดี ณ เจดีย์จุลประโทน นครปฐมกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเอเชียอาคเนย์." ศิลปวัฒนธรรม 6, 5 (2528): 32 - 33.

กดสแกน QR Code เพื่ออ่าน
เนื้อหาบทความเพิ่มเติมได้

